

Høringsnotat om forskrift om rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad under korte utenlandsopphold

Utsendt 17. april 2026
Høringsfrist 20. august 2026

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Gjeldende rett.....	3
2.1 Sosialtjenestelovens formål og virkeområde	3
2.2 Kort om økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram	4
3. Departementets vurdering og forslag.....	5
3.1 Behovet for forskrift.....	5
3.2 Utenlandsopphold ved mottak av økonomisk stønad eller deltakelse på kvalifiseringsprogram	6
3.3 Nærmere om kriterier for å beholde stønaden under utenlandsopphold	8
3.4 Særlig om varighet på utenlandsoppholdet	9
3.5 Saksbehandling	10
4. Internasjonale forpliktelser.....	12
5. Økonomiske og administrative konsekvenser og ikrafttredelse	13
6. Forslag til forskrift om rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad for tjenestemottakere som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket	13

1. Innledning

Rett til sosiale tjenester som økonomisk stønad (sosialhjelp) og kvalifiseringsstønad er regulert i sosialtjenesteloven kapittel 4. Lovens bestemmelser om tjenester gjelder for alle som oppholder seg i riket. Det kan gis forskrifter om anvendelse av loven på personer som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket. Slike forskrifter er ikke gitt.

I Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven står det at krav om opphold i landet ikke er til hinder for at en mottaker av økonomisk stønad kortvarig oppholder seg i utlandet, for eksempel på ferie, når dette anses hensiktsmessig for den enkeltes eller familiens behov og er avklart med Nav-kontoret på forhånd.

Hovedprinsippet for behandling av søknad om økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven er at det skal foretas konkrete og individuelle vurderinger av tjenestemottakers behov for hjelp, stønadsbeløp og stønadsform. I alle vurderinger skal det legges vekt på å fremme lovens formål.

For å oppnå sosialtjenestens formål som blant annet er å bedre levekårene for vanskeligstilte, sosial inkludering og å bidra til likeverd, mener departementet at mottakere av økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad innenfor rammene av regelverket også skal kunne dra på kortere turer til utlandet. Dette kan gjelde både stønadsmottakere som har økonomisk stønad og som deltar i kvalifiseringsprogram og har kvalifiseringsstønad som primær inntektskilde, og mottakere som arbeider eller mottar andre ytelser fra det offentlige og i tillegg mottar supplerende stønad. Særlig gjelder det for stønadsmottakeres barn.

For de andre individuelle tjenestene i sosialtjenesteloven (opplysning, råd og veiledning, midlertidig botilbud og individuell plan) er problemstillingen med utenlandsopphold mindre relevant. Disse tjenestene omtales ikke videre i høringsnotatet.

I dette høringsnotatet foreslår Arbeids- og inkluderingsdepartementet en forskrift om rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad for tjenestemottakere som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket. Departementet foreslår å forskriftsfeste at tjenestemottakere kan ha rett til å motta stønad under opphold i utlandet i en kort periode. Opphold utenlands må gjennomføres med allerede innvilget stønad. Forslaget innebærer ikke økt rett til stønad. Gjeldende rundskriv åpner allerede for kortvarige opphold i utlandet. Departementet legger derfor til grunn at forslaget ikke vil innebære endringer av dagens praksis eller ha økonomiske konsekvenser.

2. Gjeldende rett

2.1 Sosialtjenestelovens formål og virkeområde

Rett til sosiale tjenester er regulert i lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven). Sosialtjenesteloven § 1 sier at formålet med loven blant annet er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og

økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Formålet med loven er også å bidra til likeverd og likestilling og å forebygge sosiale problemer.

Sosialtjenesteloven § 2 slår fast at lovens bestemmelser om tjenester gjelder for personer som oppholder seg i Norge. En naturlig forståelse av ordlyden i bestemmelsen tilsier at økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad kun skal innvilges til de som oppholder seg i Norge, hvilket innebærer at det ikke kan ytes tjenester etter loven for personer som oppholder seg i utlandet. Det avgjørende er at personen faktisk oppholder seg i landet, loven gjelder ikke for personer som oppholder seg i utlandet.

Bestemmelsen åpner for at det kan gis «[...] forskrifter om anvendelse av loven på personer som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket». Det er per i dag ikke fastsatt slike forskrifter.

I forarbeidenes omtale av forskriftshjemmelen vurderte man det som sannsynlig at det ville være behov for å kunne gi forskrift om lovens virkeområde. Forskriftshjemmelen ble tatt inn i den tidligere lov om sosiale tjenester m.v.

I Ot.prp. nr. 29 (1990-91) Om lov om sosiale tjenester m.v. (sosialloven), del 4, merknader til bestemmelsene heter det:

"Annet ledd annet punktum gir anledning til å gi forskrifter om tiltak for personer som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket. Bestemmelsen vil kunne få betydning for bl.a. norske turister som oppholder seg i utlandet."

Gjeldende § 2 er en videreføring av den tilsvarende bestemmelsen i den tidligere sosialtjenesteloven. Forarbeidene til loven¹ kommenterer ikke bestemmelsen utover å vise til Ot.prp. nr. 29 (1990-91).

Samtidig er det i Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven § 18² lagt til grunn at kravet om opphold i landet ikke er til hinder for at en mottaker av økonomisk stønad kan ha kortvarig opphold i utlandet, eksempelvis ved ferie, når dette anses hensiktsmessig i det enkelte tilfelle og det er avklart med Nav-kontoret på forhånd.

2.2 Kort om økonomisk stønad og kvalifiseringsprogram

Økonomisk stønad til livsopphold (sosialhjelp) er en kommunal tjeneste regulert i sosialtjenesteloven § 18. Tjenesten er en rettighet for den som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller gjøre gjeldende andre rettigheter, som trygderettigheter. Begrepet «livsopphold» innebærer noe mer enn dekning av grunnleggende behov som mat og tak over hodet. Utgiftsdekningen skal gjøre det mulig å opprettholde en levestandard på et rimelig og nøkternt nivå. Hovedprinsippet for behandling av søknad om økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven § 18 er at det skal foretas konkrete og individuelle vurderinger av hjelpebehov, stønadsbeløp og stønadsform. Nav-kontoret har både rett og plikt til å foreta

¹ Ot.prp. nr. 103 (2008-2009) Om lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

² Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv Hovednummer 35 punkt 4.18.1

skjønnsmessige vurderinger i hver enkelt sak. I alle vurderinger skal det legges vekt på å fremme lovens formål. Vurderingene skal gjøres innenfor rammen av gjeldende lov- og forskriftsbestemmelser, og så langt som mulig foretas i samarbeid med tjenestemottakeren.³

Kvalifiseringsprogrammet gjelder for personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntekts- evne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold etter folketrygdloven eller arbeidsmarkedsloven, se sosialtjenesteloven § 29. Kvalifiseringsprogrammet skal bidra til at flere med nedsatt arbeids- og inntektsevne og med få eller ingen ytelser fra folketrygden kvalifiserer seg for arbeid. Programmet er for personer mellom 18 og 67 år som trenger ekstra oppfølging for å komme i jobb. Programmet skal tilpasses programdeltaker og dennes utfordringer for å komme i arbeid. Programmet er helårig, på full tid og følger et alminnelig arbeidsår med ferie og fridager.

Målgruppen for deltakelse i program er som regel tjenestemottakere som uten deltakelse i programmet vil være avhengig av økonomisk stønad etter § 18. Alle som deltar i kvalifiseringsprogram, skal motta kvalifiseringsstønad. Stønaden skal på årsbasis være lik 2,041 ganger grunnbeløpet. Deltaker under 25 år mottar 2/3 stønad, se § 35. Til programdeltaker som forsørger barn, ytes barnetillegg for hvert barn for fem dager i uken. Barnetillegg ytes kun når barnet er bosatt og oppholder seg lovlig i Norge. Det gis likevel barnetillegg under utenlandsopphold hvis oppholdet eller oppholdene til sammen ikke varer mer enn 90 dager i løpet av en tolv månedersperiode.⁴ Hvis kvalifiseringsstønaden ikke er tilstrekkelig til å dekke nødvendige utgifter, kan en programdeltaker ha rett til økonomisk stønad til livsopphold.

Det er i forskrift⁵ regulert at lørdager og søndager og dager som 1. og 17. mai, påske og jul er fridager. Videre er det regulert at deltakere i kvalifiseringsprogrammet har rett til ferie i opptil 25 virkedager per kalenderår. Programdeltakere over 60 år har rett til fri fem ekstra virkedager per år. Kommunen bestemmer når ferien skal avvikles. Deltakerne har rett til kvalifiseringsstønad når de har ferie. Forskriften har også en bestemmelse om at når det foreligger viktige velferdsgrunner, kan den enkelte kommune innvilge søknad om velferds- permisjon med stønad i inntil ti virkedager for hvert kalenderår, se § 15. Forskriften åpner ikke for unntak fra kravet til opphold i Norge for rett til å motta tjenester etter sosialtjeneste- loven.

3. Departementets vurdering og forslag

3.1 Behovet for forskrift

Som omtalt i punkt 2.1 over, er det i Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven § 18 lagt til grunn at kravet om opphold i landet ikke er til hinder for at en mottaker av økonomisk stønad kan ha kortvarig opphold i utlandet, eksempelvis ved ferie, når dette anses hensiktsmessig i det enkelte tilfelle og det er avklart med Nav-kontoret på forhånd.

³ Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv Hovednummer 35 punkt 4.18.1

⁴ Forskrift 21. desember 2011 nr. 1471 om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad § 3

⁵ Forskrift 21. desember 2011 nr. 1471 om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad §§ 16 og 17

Etter departementets syn er det rimelig at det åpnes for kortvarige utenlandsopphold for personer som mottar økonomisk stønad eller deltar på kvalifiseringsprogram. Se nærmere begrunnelse i punkt 3.2.

Departementet vurderer at retten til å motta de aktuelle tjenestene under utenlandsopphold bør forskriftsfestes. Dermed får man en tydeligere hjemmel for å tillate kortvarige utenlandsopphold. Det kan ikke utelukkes at manglende regulering og retningslinjer innebærer at kommuner/Nav-kontor tolker sosialtjenesteloven ulikt når det gjelder stønadsmottakers mulighet til å kunne reise utenlands. Forskriftsfesting av rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad ved kortvarig opphold i utlandet vil bidra til klargjøring og gi mer forutsigbarhet for personene det gjelder.

3.2 Utenlandsopphold ved mottak av økonomisk stønad eller deltakelse på kvalifiseringsprogram

Sosialtjenesteloven § 2 sitt utgangspunkt om opphold i Norge kan framstå som en urimelig innskrenking av personens livsførsel som står i strid med formålet med sosialtjenesteloven. Allerede da loven ble vedtatt, ble det vurdert som sannsynlig at det ville være behov for å kunne gi forskrift om lovens virkeområde slik at det ville være mulig å gi bistand til personer som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til Norge. Se i punkt 3.3. om ulike grunnlag for unntak.

Departementet vil innledningsvis understreke at mottakere av økonomisk sosialhjelp og deltakere på kvalifiseringsprogram er en mangfoldig gruppe. For sosialhjelpsmottakere vil det variere mye hvor lenge vedkommende trenger bistand og hvilke andre inntekter personen har.⁶ Noen har sosialhjelp som hovedinntektskilde, andre har trygd eller pensjon som hovedinntektskilde, mens noen er arbeidstakere og har arbeidsinntekt som hovedinntektskilde. Deltakere på kvalifiseringsprogram har et helårig program som følger et alminnelig arbeidsår med rett til ferie. Noen av disse mottar også supplerende sosialhjelp i tillegg til kvalifiseringsstønad.

Økonomisk stønad skal sikre livsopphold for tjenestemottaker i Norge. Forslaget er ment å sikre at personen er i stand til å dekke utgifter til livsopphold, husleie og strøm, som også løper mens vedkommende er på reise. Departementet understreker at forslaget gjelder rett til å beholde allerede innvilget økonomisk stønad. Hvis stønadsmottaker får innvilget søknad om å beholde stønaden under utenlandsopphold, vil det i praksis innebære at allerede innvilget stønad kan benyttes i utlandet. Man handler for eksempel mat på reisen utenlands i stedet for i Norge.

Departementet understreker at økonomisk stønad ikke er innrettet for å finansiere eksempelvis ferie og andre type reiser verken i Norge eller i utlandet. Dette til fortsatt gjelde.

⁶ I 2025 var det totalt 173 171 personer som i løpet av året mottok sosialhjelp. De viktigste hovedinntektskildene for mottakere av sosialhjelp i 2025: sosialhjelp (60 874 personer), trygd/pensjon (54 184) og arbeidsinntekt (22 683). 3 450 av sosialhjelpsmottakerne hadde kvalifiseringsstønad som hovedinntektskilde. Gjennomsnittlig stønadstid var 5,6 måneder. Kilde: ssb.no

Forslaget til forskrift er ikke ment å åpne for økte utbetalinger, og vil ikke innebære at personen har rett til å få finansiert reisen eller opphold.⁷ Åpningen for opphold i utlandet gir altså ikke utvidet rett til økonomisk stønad, men vil innebære at stønad innvilget etter ordinære vurderinger kan beholdes, selv om stønadsmottaker eller barnet reiser utenlands.

For å få fram at det er tale om å tillate utenlandsopphold selv om man mottar økonomisk stønad, ikke å gi utvidet rett til stønad, foreslår departementet at forskriften § 3 bruker formuleringen «(...) kan ha rett til å beholde innvilget (...)».⁸

Personer som mottar tjenester etter sosialtjenesteloven, er i en vanskelig økonomisk livssituasjon. Ved vurdering av behovet for hjelp, skal det alltid tas individuelle hensyn, samt hensyn til tjenestemottakerens helhetlige situasjon. Hvis personen har barn, skal det tas særskilte hensyn til deres behov. Barna skal sikres en trygg oppvekst, og skal kunne delta på alminnelige aktiviteter sammen med sine jevnaldrende uavhengig av foreldrenes økonomi.

Den generelle samfunns- og velferdsutviklingen tilsier at det ikke bør ligge formelle begrensninger på tjenestemottakernes mulighet for kortvarige opphold i utlandet. Tjenestemottakere som gjennomfører reise innenlands beholder, etter det departementet vet, stønaden sin så lenge de følger opp avtaler med Nav-kontoret. Departementet ser det som lite hensiktsmessig at en kort reise i utlandet vurderes annerledes enn en reise i Norge i denne sammenhengen. Det vil kunne være urimelig at personer som mottar økonomisk stønad over noe tid ikke skal ha mulighet til å oppholde seg i utlandet i kortere perioder. Dette gjelder særlig stønadsmottakeres barn.

Det å ikke yte økonomisk stønad for en kort periode ved utenlandsopphold, kan medføre at en tjenestemottaker ikke vil være i stand til å betjene sine utgifter, eksempelvis til bolig, og at personen senere kan få økonomiske vansker og komme i en ytterligere vanskelig livssituasjon. Departementet vurderer at å forskriftsfeste en mulighet for kortvarige utenlandsopphold for tjenestemottakere og deres familier vil være hensiktsmessig for å kunne oppnå formålene med loven blant annet ved å bedre levekårene for vanskeligstilte, sosial inkludering, likeverd og likestilling.

Forslaget legger opp til søknad om å få beholde stønaden under reisen. Hvis personen får avslag, men likevel reiser, har det ikke nødvendigvis store praktiske konsekvenser. Som regel vil stønaden allerede være utbetalt. Det kan være aktuelt for Nav-kontoret å vurdere om det er grunnlag for å kreve stønaden tilbakebetalt (se nærmere om saksbehandling i punkt 3.5), men det er ikke gitt at vilkårene for dette er oppfylt.

⁷ Det kan likevel tenkes enkelte unntak fra dette. Et typisk eksempel vil være at tjenestemottaker har barn som ønsker å delta på turnering i utlandet, og søker om støtte til å dekke utgifter til reisen. Søknad om økonomisk stønad må fortsatt behandles etter de ordinære reglene i sosialtjenesteloven §§ 18 og 19. Det framgår for eksempel av Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven at stønad i noen tilfeller kan innvilges etter § 19 ut fra tjenestemottakers helhetlige livssituasjon og behovet for det stønaden skal dekke. Som eksempler er nevnt ferie eller ferieaktiviteter til barn, unge eller familien. Med forskriftsfesting departementet foreslår, blir det formalisert at slike aktiviteter også kan finne sted i utlandet.

⁸ Selv om det, som omtalt i note 7, i enkelte tilfeller kan være aktuelt å innvilge stønad til aktivitet som skal foregå utenlands.

Rundskrivet åpner i dag for kortvarige utenlandsopphold. Departementet har ikke nærmere kjennskap til i hvilket omfang mottakere av økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad har utenlandsopphold i dag, og heller ikke hvor ofte oppholdene er avtalt med Nav-kontoret i forkant. En forskriftsfesting av dagens praksis med bakgrunn i rundskriv vil bidra til klargjøring av reglene og understøtte lik behandling av disse sakene, samt til oppmerksomhet rundt at den klare hovedregelen er at mottakere av tjenester etter sosialtjenesteloven skal oppholde seg i Norge.

3.3 Nærmere om kriterier for å beholde stønaden under utenlandsopphold

Søknader om økonomisk stønad skal alltid behandles individuelt og etter en konkret vurdering av den enkeltes behov. Departementet har likevel kommet til at forskriften bør inneholde noen kriterier som skal inngå i Nav-kontorets vurdering av om mottakeren kan beholde stønaden under utenlandsoppholdet. Et slikt kriterium kan være formålet med reisen. Et av hensynene bak forskriften er nettopp at ikke mottak av tjenester etter sosialtjenesteloven skal være til hinder for viktige reiser til utlandet for mottaker eller mottakers barn. Mottakere av sosiale tjenester kan ha like mange grunner til å ønske og å ha behov for utenlandsopphold som andre. Det kan være helt nødvendig for utenlandske borgere med lovlig opphold i Norge å reise til utlandet for å fornye pass. Enkelte land har ikke ambassade i Norge, slik at det er nødvendig å reise til det landet hvor ambassaden som også er akkreditert Norge ligger.⁹ Det vil for mange oppleves som nødvendig å bistå ved alvorlig sykdom i familien eller delta i ulike seremonier som bryllup eller begravelse. For barn (og eventuelt medfølgende foreldre) kan det være viktig å ha muligheten til å delta i turneringer sammen med de andre barna på laget. Mottakerne skal ha mulighet til kortvarige ferieopphold. I dag står det følgende i Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven: *«Krav om opphold i landet er imidlertid ikke til hinder for at en mottaker av økonomisk stønad kortvarig oppholder seg i utlandet, for eksempel på ferie, når dette anses hensiktsmessig for den enkeltes eller familiens behov og er avklart med NAV-kontoret på forhånd.»* Dersom man i forskriften skulle avgrense mot rene ferieopphold, ville det i praksis være en innstramming sammenlignet med hva rundskrivet åpner for i dag. Departementet ser ingen god grunn for en slik innstramming og mener det er få formål Nav-kontoret ikke kan godta. For deltakere i kvalifiseringsprogram som mottar supplerende sosialhjelp, vil det være særlig urimelig om sosialhjelpen faller bort under avtalt ferie fra programmet. Se særskilt om varighet på utenlandsoppholdet i punkt 3.4.

Et annet kriterium som kan inngå i vurderingen er tjenestemottakerens situasjon. Nav-kontoret skal alltid ved behandling av søknad om økonomisk stønad gjøre en konkret vurdering av den enkeltes hjelpebehov og stønadsbeløp. På samme måte må Nav-kontoret gjøre en konkret vurdering av om personen bør beholde stønaden under utenlandsopphold basert på egen situasjon. Et viktig moment her kan være om personen har vilkår for mottak

⁹ Departementet gjør oppmerksom på at Arbeids- og velferdsdirektoratet i en tolkningsuttalelse til sosialtjenesteloven § 2 har uttalt at *«Arbeids- og velferdsdirektoratet mener at det ikke er tilstrekkelig at en person oppholder seg i Norge på søknadstidspunktet eller vedtakstidspunktet. Det avgjørende er at det personen har søkt om er tjenester/stønad som skal brukes til livsopphold i Norge. På bakgrunn av dette mener Arbeids- og velferdsdirektoratet at økonomisk stønad til reise og opphold i utlandet for å skaffe pass, ligger utenfor lovens virkeområde.»*

av stønaden, for eksempel aktivitetsplikt etter sosialtjenesteloven §§ 20 og 20 a, som ikke lar seg forene med opphold i utlandet. Det kan altså være større grunn til å la personen beholde stønaden når utenlandsoppholdet skal skje i en periode der hen uansett har opphold fra aktiviteten, for eksempel i julen eller påsken, enn hvis personen ønsker å reise på et tidspunkt som er uheldig med tanke på oppfølging. Her vil også varigheten av oppholdet spille inn; et helgeopphold i Sverige kan som hovedregel lett kombineres med aktiviteten personen ellers deltar på. Det kan også være større grunn til å gi rett til fortsatt stønad ved en akutt hendelse som alvorlig sykdom eller dødsfall i nær familie, selv om det innebærer at aktiviteten må tilpasses. Vurdering av den enkeltes situasjon vil altså også henge sammen med formålet med reisen og hvor lenge den skal vare. Departementet mener det er særlig grunn til å ta hensyn til barns situasjon slik at ikke mottak av tjenester etter sosialtjenesteloven urimelig er til hinder for at barn kan delta på turneringer eller annet utenlands.

Deltakere på kvalifiseringsprogram har fri i helgene og i ordinære helge- og høytidsdager som jul og påske. De har også rett til ferie. Fravær fra programmet, om det er i utlandet eller i Norge, må følge de regler som allerede finnes (se punkt 2.2). Avvikling av ferie må, som i dag, godkjennes og tilpasses programmet. Hvor fridagene og ferien tilbringes, er som regel ikke av betydning for personens deltakelse på programmet. Departementet foreslår derfor at deltakere på kvalifiseringsprogram ikke trenger å søke særskilt om å få beholde kvalifiseringsstønnen og eventuell supplerende sosialhjelp under utenlandsopphold i de ordinære fridagene og i ferien fra programmet. Hvis deltakeren ønsker utenlandsopphold utenom dette, må personen søke om dette på linje med mottakere av økonomisk stønad.

Departementet foreslår å forskriftsfeste at i vurderingen av om tjenestemottaker kan beholde stønaden under utenlandsopphold, skal det blant annet legges vekt på tjenestemottakers situasjon, hvorfor tjenestemottaker ønsker å reise og lengden på oppholdet. Departementet understreker at det utover dette ikke foreslås å gi noen konkrete føringer for hva som skal vurderes rundt tjenestemottakers situasjon og hvilke utenlandsopphold som godtas eller ikke godtas. Det er mottakers og eventuelt familiens helhetlige situasjon og behov som må legges til grunn.

3.4 Særlig om varighet på utenlandsoppholdet

Sosialtjenesteloven § 2 gir hjemmel til å gi forskrift om anvendelse av loven på personer som oppholder seg i utlandet, og er slik sett ikke avgrenset til kortvarige utenlandsopphold. Departementet legger likevel til grunn at utgangspunktet er at loven gjelder for personer som oppholder seg i Norge, og at forskriftshjemmelen derfor bør benyttes til å regulere rett til stønad under kortvarige opphold i utlandet.

Det kan diskuteres hva som menes med «kortvarig». Utenlandsoppholdene departementet særlig ser behov for å åpne opp for, er ofte svært korte, som deltakelse i begravelse eller bryllup. Det samme gjelder reise for å få pass eller for å delta i turneringer. Reiser for å være hos et sykt eller døende familiemedlem, kan vare noe lenger. Rene ferieopphold kan vare en helg eller være mer langvarig. Behovet for ferieopphold er mindre viktig enn behovet for å reise utenlands i situasjonene nevnt over.

Situasjonen for deltakere på kvalifiseringsprogram bør vurderes særskilt. Hvis de følger et undervisningsopplegg med vanlig sommerferie, er det liten grunn til at Nav-kontoret skal kontrollere hvor den enkelte deltaker oppholder seg i ferien. Det kan synes urimelig at programdeltakerne ikke gis anledning til å selv å kunne avgjøre hvor de skal kunne avvike forskriftsbestemt ferie eller velferdspermisjon ved eksempelvis sykdom og dødsfall i nær familie. Så lenge ferieavviklingen eller permisjonen ikke påvirker programmets innhold og varighet eller størrelsen på stønaden, vurderer departementet det som rimelig at deltakeren kan motta kvalifiseringsstønad (og eventuell supplerende økonomisk stønad) under opphold i utlandet for programdeltakere innenfor varigheten av friperioder som følger av forskrift om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad. Departementet foreslår å fastsette i forskriften § 3 at søknad ikke er nødvendig for utenlandsopphold som skal skje under fridager eller ferie som følger av forskrift til kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad. I slike tilfeller kan altså personen motta kvalifiseringsstønad og eventuell supplerende økonomisk sosialhjelp uten søknad. Hvis reisen skal skje utenom disse tidspunktene, må deltakeren søke om rett til å beholde stønaden under utenlandsoppholdet. For barnetillegg til kvalifiseringsstønad følger det av forskrift om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad § 3 at barnet må være bosatt og oppholde seg i Norge. Det gis likevel barnetillegg under utenlandsopphold hvis oppholdet eller oppholdene til sammen ikke varer mer enn 90 dager i løpet av en tolv månedersperiode.

For mottakere av økonomisk stønad kan lengden på utenlandsoppholdet ha betydning for om de kan oppfylle vilkårene som er satt for mottak av stønad. Langvarig opphold vil naturlig nok oftere komme i konflikt med vilkår om aktivitet, og dermed lettere føre til avslag på søknad om å beholde stønaden under utenlandsoppholdet. Se også punkt 3.3.

Departementet har vurdert om det bør settes en konkret grense på antall dager per kalenderår, men er kommet til at det vil stride med prinsippet i sosialtjenesteloven om en konkret og individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle å fastsette en grense på antall dager. Stønadmottakeres situasjon er forskjellig, og det kan være like mange hensyn og situasjoner som styrer eventuelle utenlandsreiser for stønadsmottakere som for andre som ikke er avhengig av økonomisk stønad. En fast grense kan i noen tilfeller være urimelig. Et eksempel på dette kan være at en person allerede har hatt et opphold utenlands og senere samme år må reise til utlandet i en begravelse. Da vil det være urimelig om personen får avslag kun fordi årets «kvote» er oppbrukt. Departementet vurderer derfor at det ikke bør settes en konkret grense på antall dager per kalenderår. Forskriften bør likevel presisere at det er tale om korte utenlandsopphold. Det er naturlig at hva som skal betegnes som «korte opphold i utlandet» vurderes opp mot oppfølging av stønadsmottakerne, vilkår om aktivitetsplikt og øvrige vilkår (etter sosialtjenesteloven §§ 20 og 20 a) som er satt for tildeling av økonomisk stønad. Departementet understreker at utenlandsoppholdene som utgangspunkt ikke kan finansieres ved å søke om økonomisk stønad, se punkt 3.2.

3.5 Saksbehandling

Ved behandling av saker etter sosialtjenesteloven gjelder forvaltningsloven,¹⁰ men med enkelte særregler, se sosialtjenesteloven § 41 første ledd. Bestemmelsens andre ledd

¹⁰ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

fastsetter at avgjørelser om tildeling av sosiale tjenester skal regnes som enkeltvedtak. Vedtak etter sosialtjenesteloven kan påklages til statsforvalteren.

Ulike hensyn kan trekke i forskjellig retning når det gjelder hvilke krav om beskjed eller søknad til Nav-kontoret som bør stilles til stønadsmottaker i forkant av et utenlandsopphold og hvordan Nav-kontoret skal behandle saken. Merbelastning på tjenesten ved å stille krav om å treffe vedtak med begrunnelse kan tale imot et slikt krav. For tjenestemottakere kan det være en ulempe at de ikke alltid vil være kjent med behovet for å reise utenlands før kort tid i forveien, slik at de har liten mulighet til å søke tidsnok til at Nav-kontoret rekker å behandle saken.

På den andre siden vil beslutning om å gi rett til stønad under utenlandsopphold gjelde rettigheter eller plikter for mottakeren, og dermed falle inn under definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Både sosialtjenesteloven § 41 og forvaltningsloven § 2 tilsier altså at avgjørelse om å tillate utenlandsopphold uten opphør av stønaden er å regne som et enkeltvedtak.

Krav til søknad og at Nav-kontoret treffer vedtak vil også sikre at Nav-kontoret faktisk foretar en konkret og individuell vurdering. Tjenestemottakeren får mulighet til å klage på vedtaket. Det er også av betydning at personen søker i forkant av en eventuell reise slik at det kan gjøres tilpasninger og vurderinger når det gjelder oppfølgingsløp i samarbeid med tjenestemottaker. Departementet vurderer derfor at beslutning om rett til å beholde stønad under utenlandsopphold må skje etter søknad og i form av et enkeltvedtak.

Hvis det skulle oppstå et behov for å reise brått som følge av eksempelvis sykdom hos nær familie i utlandet, vil søknad kunne fremmes og behandles i ettertid. Personen kan eventuelt også søke mens hen er utenlands, for eksempel ved å kontakte Nav-kontoret per telefon. Det er ikke noen formkrav til søknad om tjenester etter sosialtjenesteloven, og en søknad kan derfor også settes fram muntlig. I slike tilfeller vil Nav-kontoret kunne hjelpe med å nedtegne søknaden.

Hvis tjenestemottaker reiser uten å søke i forkant, løper personen den risikoen at hen kan få avslag på søknaden om å beholde stønaden under utenlandsoppholdet. Samme risiko løper personer som søker i god tid, men som får avslag og der det er for liten tid til at klagesaken kan behandles før reisen skal skje. I slike tilfeller blir det opp til den enkelte å vurdere om hen likevel vil reise utenlands, med fare for konsekvenser for rett til stønad som følge av utenlandsoppholdet. Stønad skal likevel innvilges på nytt etter hjemkomst hvis vilkårene for det er til stede.

Forvaltningsloven § 24 første ledd fastsetter at enkeltvedtak skal grunngis samtidig med at vedtaket treffes. Forvaltningsorganet kan likevel la være å gi samtidig begrunnelse dersom det innvilger en søknad og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket, se andre ledd. I Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv til sosialtjenesteloven¹¹ står det at både innvilgelser og avslag skal begrunnes. Departementet mener at Nav-kontoret ikke trenger å begrunne innvilgelse av å gi fortsatt rett til stønad under utenlands-

¹¹ Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv Hovednummer 35 punkt 5.41.2.4

opphold. En part kan likevel kreve begrunnelse etter at vedtaket er truffet, se forvaltningsloven § 24 andre ledd tredje punktum. Departementet understreker at i de tilfellene der Nav-kontoret ikke innvilger søknaden om å beholde stønaden under utenlandsopphold, må dette begrunnes i vedtaket.

Det er en forutsetning for innvilgelse av tjenester etter sosialtjenesteloven at personen skal oppholde seg i Norge. Dette bør framkomme av vedtaket når tjenesten innvilges. Ved et avslag på søknad om å beholde tjenesten under opphold i utlandet, bør Nav-kontoret minne om at retten til tjenesten forutsetter opphold i Norge og at tjenestemottaker har plikt til å opplyse om forhold av betydning for rett til tjenesten, herunder eventuelle reiser til utlandet. Hvis personen likevel reiser utenlands, kan det være aktuelt for kommunen å vurdere om stønad som ikke allerede er utbetalt, kan stanses som følge av de nye opplysningene om at personen ikke oppholder seg i Norge.

Når det gjelder allerede utbetalt stønad, kan det være aktuelt for Nav-kontoret å vurdere om vilkårene for tilbakebetaling etter sosialtjenesteloven § 23 er oppfylt. Vilårene er at tjenestemottaker forsettlig eller grovt uaktsomt har gitt uriktige opplysninger eller fortiet opplysninger som har betydning for saken. Dette er strenge krav, og det skal mye til før bestemmelsen kommer til anvendelse. Der betingelsene for tilbakebetaling er til stede, må Nav-kontoret foreta en konkret individuell vurdering av tjenestemottakers situasjon før det fattes vedtak. I denne vurderingen skal det tas hensyn til økonomiske og sosiale forhold. For kvalifiseringsstønad kan det være aktuelt for kommunen å vurdere om sosialtjenesteloven § 40 om trekk i framtidig stønad kan benyttes.

4. Internasjonale forpliktelser

Norges mulighet til å foreta endringer i sosialtjenestelovgivningen kan i enkelte tilfeller være begrenset av forpliktelser Norge har påtatt seg gjennom inngåelse av internasjonale avtaler og konvensjoner.

Forslagene i høringsnotatet gir tjenestemottakere rett til kortvarige opphold utenfor Norge. Endringen vil innebære forskriftsfesting av økt mulighet for mobilitet og være i overensstemmelse med Norges forpliktelser etter EØS-avtalen.

FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) er en internasjonal avtale om barns rettigheter.¹² Konvensjonen gjelder som norsk lov og den har forrang dersom den står mot norske lover. Konvensjonens artikkel 3 regulerer at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Artikkel 31 regulerer i tillegg blant annet barnets rett til å delta i fritidsaktiviteter og at partene skal oppmuntre tilgangen til egnede og like rekreasjons- og fritidsaktiviteter. Forslagene i høringsnotatet vil gjøre det lettere for barn i familier som mottar sosiale tjenester å delta i aktiviteter på linje med andre barn og er i tråd med barnekonvensjonen.

¹² FNs konvensjon om barnets rettigheter, vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989
Ratificert av Norge 8. januar 1991

Departementet vurderer at høringsforslaget ikke vil være i strid med forpliktelser Norge har gjennom internasjonale avtaler og konvensjoner.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser og ikrafttredelse

Departementet foreslår å regulere i forskrift retten til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad for tjenestemottakere med kortvarige opphold i utlandet. Opphold utenlands må gjennomføres med allerede innvilget økonomisk stønad eller kvalifiseringsstønad. Forslaget innebærer ikke økt rett til stønad. Gjeldende rundskriv åpner allerede for kortvarige opphold i utlandet. Departementet legger derfor til grunn at forslaget ikke vil ha økonomiske konsekvenser.

Departementets forslag innebærer at personen må søke om å få beholde stønaden under utenlandsoppholdet, og Nav-kontoret må fatte vedtak i saken. Også i dag er det slik at utenlandsopphold må avklares med Nav-kontoret på forhånd, og det er derfor usikkert om saksmengden vil øke. Departementet viser også til at det ikke vil være krav til søknad for utenlandsopphold under ordinære fridager fra kvalifiseringsprogrammet eller ferie etter forskrift om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad §§ 16 og 17, og dermed heller ikke krav om vedtak fra kommunens side om rett til utenlandsopphold. For disse tilfellene vil saksmengden altså ikke øke. Departementet viser også til at det ikke vil være nødvendig å begrunne vedtaket hvis søknaden innvilges. Departementet legger derfor til grunn at forslaget ikke vil ha administrative konsekvenser av betydning.

Ettersom forskriften langt på vei innebærer en formalisering av dagens praksis, kan det tale for at forskriften trer i kraft straks den er fastsatt. Likevel kan det være hensiktsmessig at ikrafttredelsesdatoen settes til noen måneder etter at forskriften er fastsatt, slik at Arbeids- og velferdsdirektoratet kan oppdatere rundskriv mv. og Nav-kontorene får noe tid til å gjøre seg kjent med innholdet i forskriften.

6. Forslag til forskrift om rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad for tjenestemottakere som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket

Forskrift om rett til økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad for tjenestemottakere som oppholder seg i utlandet, men som har tilknytning til riket

Fastsatt ved kgl.res. x. måned 202x med hjemmel i lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 2 første ledd. Fremmet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

§ 1 Økonomisk stønad og kvalifiseringsstønad under korte utenlandsopphold

Tjenestemottakere som har fått innvilget økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven §§ 18 eller 19 og kvalifiseringsstønad etter sosialtjenesteloven § 35, kan etter søknad til kommunen få rett til å beholde stønaden under korte utenlandsopphold. Ved vurderingen

skal det blant annet legges vekt på tjenestemottakerens situasjon, formålet med utenlandsreisen og lengden på oppholdet.

Søknadsplikten gjelder ikke for utenlandsopphold som skal skje under fridager etter § 16 eller ferie etter § 17 i forskrift om kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad.

§ 2 Søknadstidspunkt og saksbehandling

Søknader etter § 1 skal så langt det er mulig sendes i forkant av utenlandsoppholdet.

Avgjørelser etter denne forskriften skal regnes som enkeltvedtak.

§ 3 Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft x. måned 202x.